

Mršević Z., (2017), **Nepartnerski femicid u Srbiji 71 - 83.**

U., *Život bez nasilja - Istanbulska konvencija - odgovornost i obaveze institucija*

Ur., Zoran Pavlović

Novi Sad: Pokrajinski zaštitnik građana.

ISBN 978-86-89417-05-0

COBISS.SR-ID 318787079

NEPARTNERSKI FEMICID U SRBIJI¹

Rezime. U ovom tekstu autorka prezentira slučajeve nepartnerskog femicida u Srbiji. Iako ne postoji osnova razlikovanja partnerskog od nepartnerskog femicida, višegodišnja praksa izolovanog analiziranja samo ubistava žena od strane njihovih partnera dovela je do prevdavanja ubistava starica, devojčica, majki i drugih kategorija žena koje su ubili muškarci. Autorka navodi preko trideset takvih primera brutalnih femicida u nameri da skrene pažnju na njihovo postojanje i nepravdanost njihovog zanemarivanja. Analiza ovih ubistava jasno ukazuje da njihove ubice pripadaju tipu hegemonističkog maskuliniteta kao i ubice partnerskih femicida. Žrtve nepartnerskih femicida karakterišu se dodatnim stepenom bespomoćnosti, fizičke i društvene nemoći da se odbrane od ubistva. Svi navedeni slučajevi ukazuju na neophodnost poštovanja principa dužne pažnje od strane institucija, u skladu sa Istanbulsom konvencijom.

Ključne reči: Istanbulska konvencija, princip dužne pažnje, nepartnerski femicid, ubijene starice, devojčice, majke, hegemonistički maskulinitet

Termin femicid postoji u engleskom jeziku već duže od dva veka² ali je svoj današnji kriminološki sadržaj i feminističko/aktivističku konotaciju dobio kada su Džejn Kaputi i Dajana Rasel³, reagujući na masakr studentkinja u Montrealu 1989. objavile 1990 godine u časopisu „Miz“, tekst pod naslovom „Femicid: govoriti o neizgovorenom“. Do tada neizgovorena ubistva žena od strane muškaraca, dobila su svoj teoretski okvir i osnovu, postali su vidljiva kategorija ubistva, pa je femicid usvojen kao termin kojim se označava muško ubijanje žena, rodno zasnovano ubistvo, počinjeno nad ženama, devojčkama, devojčicama, pa i bebama ženskog pola od strane osoba muškog pola⁴.

Da bi se neko ubistvo okarakterisalo kao femicid počiniocu mora biti relevantan pol žrtve, tj. da je do ubistva došlo zato što je žrtva žena. Femicid je ubistvo žena motivisan mržnjom prema ženama, preziranjem ubice prema ženama, njegovim osećajem nadmoći nad ženama, pri čemu ubica, pod uticajem društvene sredine razvija kao sopstvenu karakternu osobinu ubeđenost da ima pravo da oduzme život ženi. Termin femicid je prvo prihvaćen u medijskom diskursu ali je ubrzo postao deo naučnog promišljanja i analiza ubistva žena od strane muškaraca⁵. U kasnijim radovima, pomenute autorke su proširile femicid i definisale ga kao jednu vrstu kontinuiranog rodno zasnovanog terora, koje se kreće od fizičkog i

¹ Ovaj tekst je nastao kao deo projekta: Društvene transformacije u procesu evropskih integracija - multidisciplinarni pristup, na kome je autorka angažovana a koji je finansiran od strane Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj, br. III 47010. Projekat implementira Institut društvenih nauka u Beogradu

² Sama reč femicid inače, nije nova i u engleskom jeziku postoji od 1801. i znači ubijanje žena (1848. taj termin je prvi put objavljen u Wharton's Law Lexiconu).

³ Drew H., Women, violence, and the Media, Northeastern University Press, Boston, University press of New England, Hanover and London, 2009. s. 117-118.

⁴ Mršević Z., 2011, Ka demokratskom društvu-rodna ravnopravnost, Institut društvenih nauka, Beograd, str.55-58.

⁵ Ženoubistvo i samoubistvo ubice. Revija za kriminologiju i krivično pravo, vol. 51, 3:69:84

psihičkog zlostavljanja do namernog ubijanja. U svojoj kasnijoj knjizi „Femicid, politika ubijanja žena“, Dajana Rasel je 1992. u taj pojam uključila seksualno uznemiravanje i učenjivanje, prinudnu sterilizaciju, genitalno sakaćenje, ako bi posledice tih i njima sličnih praksi, bila smrt žena.

Femicid danas obuhvata više vrsta rodno zasnovanih ubistava, od „običnog“ ženoubistva, preko silovanja sa ubistvom, serijskih ubistava prostitutki, do spaljivanja udovica na muževljevoj lomači i ubistva zbog "uvrede porodične časti" do kojih je nekada dolazilo uglavnom u oblasti Mediterana i Bliskog Istoka a danas u Pakistanu i Indiji. U ovom kao i u svim mojim dosadašnjim radovima na temu različitih podvrsta i kategorija femicida, ja se opredeljujem da upotrebljavam samo na najuže shvatanje femicida kao muškog nasilja sa smrtnom posledicom po ženu, bez širokog shvatanja femicida koje obuhvata i druge vrste muškog nasilja nad ženama (silovanje, incest, harassment, trefiking, mobing) koje narušavaju zdravlje žrtava ali nemaju neposredni smrtni ishod⁶.

Svakako treba skrenuti pažnju da iako termin femicid⁷ dolazi sa engleskog jezičkog područja, događaji obuhvaćeni tim pojmom nikako nisu nešto što se dešava samo pa ni prevalentno u tom jezičkom području, niti je pojava koja se dešava „drugima“ jer nije ništa nepoznato u našoj sredini, i nije nam „nametnuto“ sa strane. Femicid je pojava itekako prisutna u Srbiji gde je, kao i svuda u svetu, najizraženiji oblik femicida ubistvo žene kao posledica nerazrešenih, nesankcionisanih ili prolongiranih oblika porodičnog nasilja nad ženama, ali ima mnogo primera drugih vrsta femicida koje smo obuhvatili opštim terminom nepartnerskih femicida.

Femicid starijih žena i devojaka u Srbiji

Paradigmatični primer nepartnerskih femicida koji alarmirantno zahteva da se toj kategoriji femicida pokloni puna pažnja je brutalno ubistvo Anđe Anzuicki (88).

Anđa Anzuicki (88) iz Novog Bečeja mučena je, silovana i brutalno ubijena u svojoj kući. Razbojnici su izvršili premetačinu, a potom su se seksualno izživljavali nad staricom dok nije preminula u najtežim mukama⁸. Stanovala je u oronuloj kući, koja je u veoma lošem stanju. Pretpostavlja se da su bila najmanje dva napadača. Oni su je opljačkali, a potom su je silovali i seksualno se izživljavali nad Anđom, koja je jedva imala 40 kilograma. Bila je izložena strašnoj torturi. Silovana je i zverski mučena. Prizor na koji su policajci naišli bio je jeziv, videli su njeno unakaženo telo. Čak su i oni bili užasnuti iako su navikli na razne prizore. Pre nego što je izdahnula, nesrećnoj ženi zlotvori su gurali štap u anus, pokidali jetru i niz unutrašnjih organa⁹.

⁶ Širi pristup u Srbiji zastupa Mreža žene protiv nasilja sledeći logiku po kome muško nasilje, pogotovo ono dugotrajno, vodi ka femicidu, u „Krvava despotija muškaraca“, na linku:

http://www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/pdf/femicid/FEMICID_Krvava_despotija_muskaraca_-_clanak_objavljen_21.07.2011._godine.pdf

⁷ Iako je izveden po pojmovnom, jezičkom modelu genocida, femicid ipak nije „podvrsta genocida“. Isto kao što npr. ni razne „kuposijade i slaninijade“ nisu podvrste olimpijade, već su to samo mali lokalni kulinarski vašari, čiji su nazivi jezički konstruisani po modelu pojma olimpijada, tako isto ni femicid nije podvrsta genocida.

⁸ Kurir, 2014, ZVERSKI MUČENA: Seksualno se izživljavali nad staricom do smrti! 25. novembar
<http://www.kurir.rs/crna-hronika/zverski-mucena-sekusalno-se-izivljavali-nad-staricom-do-smrti-clanak-1621615>

⁹ Alo, 2014, Starica od 88 godina mučena, pa ubijena u Novom Bečeju! 23. novembar
<http://arhiva.alo.rs/vesti/hronika/starica-od-88-godina-mucena-pa-ubijena-u-novom-beceju/75279>

Ubistva starijih žena spadaju gotovo svake godine, pa tako i u 2014.g. u najbrutalnija po načinu izvršenja, jeziva do besmisla po okolnostima i motivima, najgora u stvari cenjeno po svim kriterijumima humanosti. Ubice i silovatelji tih starica su njima često nepoznati ili slabo poznati mlađi muškarci. Žrtve su ubijene i silovane zato što su stare i nemoćne žene, same i bespomoćne, zato što mogu jednostavno i lako da budu mučene i ubijene, i živa su paradigma svega onoga što kao neravnoteža moći predstavlja osnov za rodno zasnovano nasilje. Nad njima se bahatila muška moć samo tako i samo radi sopstvene nadmoći iako ponekad dobija prizvuk ubistva iz koristoljublja. Isti im je koren i uzrok kao i partnerskim femicidima u hegemonističkom maskulinitetu¹⁰, samo što ubijene bake i devojčice, za razliku od ubijenih partnerki gotovo da nisu imale ni teoretske šanse, poput Anđe Anzuicki, da se suprotstave nasilnicima, da im uzvrate, da beže, dozivaju pomoć, prijavljuju pretnje i pokušaje, pokreću postupke, traže i dobiju policijsku zaštitu ili zaštitu drugih institucija.

Ivan C. (33), koji je u Leskovcu makazama iskasapio Milicu Petrović (89), priznao da je staricu zaklao jer je odbila da mu preda novac 12. juna 2013.g.¹¹ Nesrećna žena mu je kuvala kafu kad ju je ubio. Ivan se, godinama izivljavao nad Milicom. Često joj je dolazio u kuću i vikao na nju.- Tražio joj je pare non-stop. Svi su znali za to.

U svim tim slučajevima ubijenih i zlostavljanih baka nedostaju medijima tako dragi elementi „ljubavi“, „erotike“, „romanse“, kojih naravno nema ni u partnerskim femicidima, ali barem ima prostora za medijsku nadogradnju i njihovo učitavanje. Zato se tim slučajevima malo ko posebno bavi, jer ako nema tri „S“, seksa, skandala, spektakla, onda i nema ničeg „zabavnog“, upotrebljivog, medijski atraktivnog. U 2014.g. praksa medija je da objave malu, i zapravo vrlo korektnu noticu i ceo slučaj brzo zaborave, jer zlostavljane i ubijene starice ne povećavaju tiraže. Povrh svega, ti slučajevi nisu zanimljivi ni feministkinjama, npr. mreža „Žene protiv nasilja“ prati femicid iz medijskih članaka, i beleži (analizira, komentariše, protestuje i sl) ubistva punoletnih žena koje su ubijene od strane partnera (bivših/sadašnjih) i članova porodice¹².

Primeri ubijenih starijih žena (21.4% od svih femicida) u 2014 godini:

Sokobanja, ubijena posle torture i pljačke poštanska službenica Mila Milivojević. Osumnjičen kao ubica mladi rođak, delo učinjeno iz koristoljublja, 3 januar¹³. Novac dobjen od roditelja za patike potrošio je u kockarnici, pa je pokušao da ga otme od ubijene Mile kojoj je mučenjem iznudio 1500 evra i zatim je ubio.

Beograd, ubijena Ljiljana Šulović, predsednica Kola srpskih sestara iz koristoljublja¹⁴, 4 februar¹⁵. Nikakvi tragovi pljačke nisu otkriveni, niti su identifikovani osumnjičeni.

¹⁰ Hegemonistički maskulinitet je model praktikovanja muške dominacije nad ženama. Termin „hegemonističko“ se odnosi na kontekstualno tolerisane načine na koji muškarci praktikuju muškost a koje uključuje i nasilje radi potčinjavanja žena. Mršević Z., (2014), Nasilje i mi – ka društvu bez nasilja, Institut društvenih nauka, Beograd. str 93.

¹¹ Kurir 2013, Makazama Iskasapio Staricu: Ubio sam je jer nije htela da me sluša!
12. juni.

¹² Mrežu ŽENE PROTIV NASILJA čine 28 ženskih organizacija koje pružaju usluge ženama koje su preživle muško nasilje, u Srbiji. Organizacija za koordinaciju mrežom: Autonomni ženski centar

¹³ Večernje Novosti, 2014, Mučio pa zaklao, 6. januar.

¹⁴ Kurir, 2014, Ubica iz stana usmrćene starice odneo 1.500 evra, 5. februar.

Beočin, ubijena žena Tatjana Velimirović¹⁶, njena majka Milena Velimirović teško povređena¹⁷, 24 mart¹⁸. Trojica nasilnika su cele noći zlostavljali dve starice verujući da imaju novac u kući. Uspeli su da nađu samo 3 hiljade dinara i sa ušiju mrtve žene otkinu dve minđuše.

Bor, starica Rumena Grujić opljačkana i pretučena do smrti, 31 mart¹⁹. Živela je sama, bila je učiteljica do penzije i važila je za prijatnu ženu. Ne postoje nikakvi znaci da je mogla da poseduje ma kakvu imovinu ili novac osim penzije, ali je verovatno zbog svoje usamljenosti izgledala kao lak plen.

Radoševac kod Golupca ubijena učiteljica Nadežda Đorđević, 1 april²⁰. Starica je ubijena jer je bilo poznato da prima deviznu penziju.

Golubinci Pazova, ubijena starica Zora Stanković, živela je odvojeno od ćerke i zeta, nije imala ništa vredno u kući, bila je zadavljena, a ubica je odneo krunjač²¹ za kukuruz, 17 maj²², star više od 30 godina koji ne vredi ni 100 evra. Praktično ničemu ne služi, može jedino da se proda u staro gvožđe.

Novi Bečej, starica Anđelka Azuicki brutalno silovana i mučena do smrti, dva mlada Roma²³ osumnjičeni kao silovatelji i ubice, 25 novembar²⁴

Čačak, Milu Simić podstanar zaklao nožem, 3 decembar²⁵. Ubica je na identičan način ubio svoju suprugu i odležao 13 godina robije. Posle ubistva otišao je mirno u kafanu da pije. Ubica uzeo zlatan prsten i lanac koje je u kafani, ali i drugim prolaznicima nudio da proda.

Rača, sa dva noža ubijena nepokretna starica²⁶ Ljubinka Popadić, 26 decembar²⁷. Imala je 800 evra uštedevine za sopstvenu sahranu a toga dana je primila i 26 hiljada pomoći za tuđu negu, što je ubici bio razlog da je ubije.

Selo Starčevo u opštini Petrovac na Mlavi. Policija je dan posle nalaženja žrtve, uhapsila rumunskog državljanina V.U. (49) zbog sumnje da je silovao i ubio Slavku Stević (83). Supruga uhapšenog radila je kao kućna pomoćnica kod ubijene starice, što je policiju dovelo na trag ubice²⁸.

¹⁵ Informer, 2014, Ubijena bivša predsednica "Kola srpskih sestara", 4. februar.

¹⁶ Informer, 2014, Ubili staricu zbog dve minđuše i 3.000 dinara, 29. mart.

¹⁷ Blic, 2014, Zadavljena ćerka, majka jedva živa, 25. mart.

¹⁸ Naše novine, 2014, Ubica bez milosti prema nemoćnim staricama!, 25. mart.

¹⁹ Blic, 2014, Starica iz Bora pretučena do smrti, 31. mart.

²⁰ Danas, 2014, Mladić zadavio staricu zbog devizne penzije, 4. april.

²¹ Informer, 2014, Zadavio staricu zbog prekrupača za kukuruz, 23. maj.

²² Kurir, 2014, Uhvaćen ubica starice iz Pazove, 23. maj.

²³ Informer, 2014, Uhapšeni monstrumi koji su silovali staricu do smrti, 26. novembar.

²⁴ Kurir, 2014, Monstrumi: Staricu silovali motkom, pocepali joj jetru i pluća!, 26. novembar.

²⁵ Kurir, 2014, Zaklao gazdaricu, pa otišao u kafanu!, 3. decembar.

²⁶ Alo!, 2014, Nepokretnoj starici zario dva noža u vrat, 26. decembar.

²⁷ Informer, 2014, Zaboli joj dva noža u vrat, 26. decembar.

²⁸ Alo, 2015, Starica silovana pa brutalno pretučena i ubijena u Petrovcu na Mlavi!, 25 mart

Primeri ubijenih devojaka, 7.1% u 2014 godini

Bajmok, ubijena devojka Tijana Jurić²⁹, 25-26 juli. Mediji tome posvetili veliku pažnju³⁰ u julu i u avgustu³¹

Beograd, Pronađeno telo³² ubijene 14-ogodišnje Ivane Podraščić, silovane i ubijene u avgustu³³. Počelo je suđenje Darku Kostiću (42) april 2016. za ubistva četrnaestogodišnje devojčice Ivane Podraščić 2014 godine, namamio je preko Fejbuka obećanjem da će joj uraditi besplatnu tetovažu, brutalno je silovao, i nasmrtno je pretukao motkom u napuštenoj kući. Prijavila ga je rođaka Kristina Kovačević zbog silovanja, kada je prilikom uviđaja pronađen Ivanin raspadnuti leš u obližnjoj bari. Tužilac je tražio 40 godina zatvora.

Zaječar, devojku Draganu Ćirić ubio³⁴ u nju zaljubljeni starac 11 decembar³⁵

Primeri femicida starica iz 2015.i 2016. godine

Milovan Mišić iz Svrljiga u martu 2015.g. silovao je i ubio staricu Milinku Jeftić (82)³⁶, Prvo je tukao pesnicama, slomio joj rebra, silovao je, slomio vilicu i vratne pršljenove. U julu mu je suđeno. Mišić je već robijao zbog napada na starice. On je odležao dvanaest godina jer je 2000 godine ubio Ljubinku Nikodijević (66) iz sela Beloinje. Nakon puštanja na slobodu napao je Kosanku Živković (89) iz istog sela ali je staricu spasila njena ćerka.

Unuk Miljan Ranković 23, 11. novembar 2015 izboo nožem svoju baku Miroslavu Ranković 69³⁷, pa zapalio stan da prikrije zločin. Prethodnog dana su rođaci do 18 sati sekli drva. Ništa nije nagoveštavalo šta će da uradi. Baba je ga je obožavala i poslednji zalogaj njemu davala.

U Nišu je 15. decembra 2015. Igor Useinović 32 smrskao starici Ružici Talević 82 glavu, prethodno je tukao do smrti, napravio premetačinu, ali nije ništa uzeo jer je došao staričin sin, pa je pobegao. Prethodno je izvršio 68 razbojništava krađa³⁸.

Počelo suđenje 26 februara 2016. inicijatoru ubistva dveju starica iz Beočina, majku Milenu Milačić (93) i njenu kći, Tatjanu Velimirović (72). Ubili su jer su očekivali hiljadu do 2 hiljade evra, a našli su samo 3 hiljade dinara³⁹.

²⁹ Blic, 2014, Tijana nađena mrtva, 7. avgust.

³⁰ Informer, 2014, Zver traži meso, 12. avgust.

³¹ Kurir, 2014, Otac male Tijane: Da li je to čovek ili životinja. Sa 120 kg izživljavao se nad detetom od 47 kg!, 7. avgust.

³² Politika, 2014, Nestala Ivana silovana i ubijena još letos, 3. oktobar.

³³ Kurir, 2014, Silovao ubio pa je bacio pacovima!, 3 oktobar.

³⁴ Večernje novosti, 2014, Sipao joj sonu kiselinu u usta dok je bila živa, 11. decembar.

³⁵ Naše novine, 2014, Zadvio je opsednuti starac jer se viđala s momcima!, 12. decembar.

³⁶ Blic, 2015, Monstrum - Silovao i ubio staricu!, 06. maj.

³⁷ Večernje novosti, 2015, Unuk izbo babu, pa je zapalio, 10 novembar.

³⁸ Večernje novosti, 2015, U Nišu uhapšen Igor Useinović: Batinama ubio staricu!, 14 decembar.

³⁹ Dnevnik, 2016, Svedok priznao organizaciju pljačke, ali ne i likvidacije, 25. februar

Ubijena je starica Deska Mišić (82) 9. aprila 2016. u selu Knežice kod Niša, i teško ranjena njena unuka Milica Mišić (28)⁴⁰. Na njih je pucao komšija Goran Ilić (41) koji se nakon toga ubio. Pre toga došlo je do rasprave, ubica je ljutito otišao po oružje, sačmaru i karabin, iz kojeg je kada se vratio, ubio Desanku koja je telom štitila Milicu, i ranio Milicu⁴¹. Imao je nameru da ubije i Miličine roditelje, ali kada su mu u rvanju otac i majka oteli oružje, pobjegao je. Njegov leš je nađen u njegovoj izgoreloj brvnari gde je čuvao pčele. Navodno je hteo je da se oženi Milicom, ali ona nikad ništa nije imala sa njim, izbegavala ga je, i zabavljala se 5 godina sa svojim mladićem. Imao je 21 prijavu zbog nasilja, i pitanje je zašto mu nije oduzeto oružje. Navodno je pretio, "bićeš moja ili ću vas sve pobiti". Bratu Milice je rekao, da ako je on nema, niko je neće imati. Godinama je maltretirao i sopstvenog oca, i pošto je tog dana ostao bez posla, pošao je da ubije oca koji je na vreme pobjegao od pomahnitalog sina. Meštani sumnjaju da je ugljenisani leš ubica Goran, i pre veruju da je tu spalio nekog od komšija sa spiska za otstrel i da je sada u bekstvu.

Nasilnik iz Sigeta kod Novog Knjaževca koji je je 2011 opljačkao i ubio staricu iz komšiluka Irenu Mesaroš, pre dve godine sa bratom je pretukao čoveka u susjednom selu, sada je uhapšen jer je pretukao majku 13. januar 2016. i starijeg brata⁴².

U Kragujevcu je 5. februara 2016. na 30 godina osuđen Igor Begić (36) zbog teškog ubistva 60to godišnje starice, komšinice Mileve Glišović koju je pretukao pesnicama, ubio davljenjem i opljačkao, pa je sa opljačkanim novcem čašćavao po kafanama, dok je bio na vikend odsustvu iz Zabele gde je bio na izdržavanju kazne⁴³. Starica je imala samo 80 evra koje je skupljala od penzije za kupovinu drva za zimu. Prvobitno je osuđen na 18 godina ali je Apelacioni sud preinačio kaznu na 30 godina. U zatvoru je bio od 2004. godine, od svoje 24. i to zbog velikog broja razbojništava sa elementima nasilja. Igor Begić je istu ženu, svoju komšinicu, opljačkao i ranije, pet godina pre nego što je ubio.

Počelo je 5 februar 2016. suđenje Predragu Paviću (73) u Kraljevu optuženom da je 2015, u kraljevačkom kaficu "Kvatro" sa dva hica iz pištolja usmrtio konobaricu Ivanu Ilić (24), takođe iz ovog sela⁴⁴. Četiri godine je progonio, ali ona je sve vreme odbijala da ima bilo šta sa njim. Kada je otišla van kuće da radi, iskoristio je i ubio je. Nekoliko puta je pred svedocima javno maltretirao i nasilno uvlačio u svoj automobil. On navodi da joj je za seksualne usluge davao novac, ali da nije imao dovoljno koliko je ona tražila.

Mihalj Skivijan zvani Šećer, 3. januara 2016. je osumnjičen da je udarcima čekića ubio Merimu Režepov⁴⁵. Novi Sad, stan u Ljermontovoj ulici. 2000 ubio je Joliku Lakatoš na isti način i tek se vratio sa izdržavanja kazne. Tvrdi da je bio s njom u vezi, ali kako mediji prenose ona se bavila prostitucijom.

⁴⁰ Blic, 2016, Devojka ranjena u selu Knežici kod Niša operisana pet sati, 9. april

⁴¹ Telegraf, 2016, Sahranjena baka heroj: Stala je ispred puške i primila metak jer je štitila svoju unuku! 10. april.

⁴² Večernje novosti, 2016, Ubica pretukao majku i brata! 13 januar.

⁴³ Telegraf, 2016, Pretukao pa zadavio komšinicu Milevu: Monstrum dobio 30 godina zatvora! 5. februar.

⁴⁴ Večernje novosti, 2016, Kraljevo: Ubici konobarice sude bez javnosti!, 4. februar.

⁴⁵ Kurir, 2016, Ubistvo Merime Redžepov: Optuženi Skivijan odbio da se izvini ocu žrtve, 19. oktobar

Razbojnici Goran Živković i Dušan Stanković su 26. decembra 2011. s fantomkama upali u zlataru u Obrenovcu. Čim je videla pljačkaše, vlasnica juvelirnice Snežana Pajić stala je na vrata i pokušala da im se suprotstavi kako bi zaštitila sina jedinca Darka. Međutim, razbojnici su joj pucali u stomak, a potom pobjegli. Goran Živković Golub pravosnažno je osuđen na 35 godina zatvora zbog ubistva vlasnice menjačnice u Obrenovcu i više razbojništava i krađa. Apelacioni sud preinačio je 4. januar 2016. presudu Višeg suda u Beogradu i Živkoviću povećao kaznu za pet godina. Istom presudom Dušanu Stankoviću je zbog saučesništva u ubistvu potvrđena kazna od 20 godina.

Vlasnik pekare u Zaječaru Marjan Duljaj (53) 27 januara 2016, ubio je hicem iz pištolja, raznevši joj glavu bivšu radnicu Danijelu Matijević (49) jer ga je tužila sudu zbog otkaza⁴⁶. Spor je dobila i po pravosnažnoj presudi Duljaj je trebalo da je vrati na posao i isplati joj 100 hiljada dinara. Do ubistva je došlo u kancelariji agencije u kojoj su se sreli radi dogovora oko realizacije presude. Razgovor je tekao mirno dok ubica nije izvadio pištolj, na šta su tri prisutne žene pokušale da pobjegnu, Draganu je sustigao i na silu vraitu unutra gde je sa tri hica u glavu ubio. Kada je lokal opkolila policija pucao je sebi u grudi. Kako je krenuo na razgovor naoružan očigledno nije imao nameru da mirno prihvati dogovor, i planirao je ubistvo. Mesto na kome se dogodilo ubistvo jedno je od najfrekventnijih u Zaječaru. Sve se dogodilo brzo, kao na filmu, kažu očevidci i nije bilo prilike da bilo ko pomogne nesrećnoj ženi koja je pokušala da pobjegne ispred ubice.

Lidiju Ristić 13 jula 2015. ubio je u Boru Zoran Milojković.⁴⁷ Ubio je penzionera Ljubišu Veljkovića kod koje je ubijena radila, udarcima čekića po glavi. Potom je na isti način ubio i Lidiju koja je već bila otišla da spava. Kaže da ne zna zašto je to uradio. Suđenje za to delo počelo je 23. februar 2016.

Vukašin Vilotić je 14 januara 2016. optužen da je u ordinaciji šabačkog Doma zdravlja nožem ubio medicinsku sestru Ljubinku Popović⁴⁸. Vilotić protiv kojeg je podneta krivična prijava za teško ubistvo na saslušanju je rekao da se ne seća tog čina, ali da se seća odluke da ode da kupi nož koji je doneo dok je čekao pred ordinacijom. Vukašin Vilotić je proveo nekoliko godina u zatvoru zbog saobraćajne nesreće od pre desetak godina, u kojoj je usmrtio dete i pobjegao sa mesta udesa. Vilotić je 2004. godine automobilom na pešačkom prelazu ubio devojčicu Katarinu Andrić, a njenu drugaricu teško povredio i pobjegao sa mesta nesreće. Zbog toga je osuđen na tri godine zatvora, ali je ranije pušten. U poslednje vreme je veoma teško živio, nije imao stalni izvor prihoda niti novca za život. Zbog toga je, 8. januara otišao kod svog lekara psihijatra, gde se lečio od 2004. godinc, tražeći da ga hospitalizuje kako bi imao toplu postelju i obrok. Iekar mu je preporučio da koristi redovno terapiju, čega se, inače, on nije pridržavao. Dan kasnije otišao je u Dom zdravlja i ubio medicinskusestru. Nezvanično, Vilotić nije imao nikakav mentalni ni duševni poremećaj, nigde nije zabeleženo da je imao sumanute ideje da nekoga ubije. On je prilično dobro procenjen, veliki broj pregleda i kontrolnih pregleda je obavljeno i to nikada nije izgovorio.

⁴⁶ Alo, 2015, Ubio radnicu jer ga je tužila zbog otkaza! Pekar pucao u glavu ženi. 27. januar.

⁴⁷ Kurir, 2015, Monstrum iz Bora: Pao mi je mrak na oči! Čekićem sam ubio Ljubišu i Lidiju, 19. juli.

⁴⁸ Večernje novosti, 2016, Zaklao medicinsku sestru u domu zdravlja, pa seo na klupu: Došla mi "žuta minuta" i uradio sam to! 12. januar.

Sinovi ubice – 9.6% u 2014.g.

Sinovi su ubili svoje nemoćne majke jer su to mogli da urade u kiulturi hegemonističkog maskuliniteta, jer im ništa nije stajalo na putu ka tom femicidu, možda najstrašnjem grehu oduzimanja života onima koji su ih rodili i podizali, celog života štitali i do svog tragičnog kraja voleli. Sinovi ubice majki su najčešće narkomani, nelečeni psihijatrijski bolesnici ali takođe i višegodišnji nasilnici kojima niko, ni sa privatne ni sa institucionalne strane nije mogao da se sprotstavi. Revoltiranost javnosti ovim ubistvima, njihovom brutalnošću naspram nemoći njihovih majki kao žrtava, nije ništa manja od slične reakcije na ubistva supruga, nevenčanih i bivših supruga.

Višegodišnji nasilnik ubio majku i dve strine, 6. juli. Mileta Sarić u krvavom piru macolom zatro poslednje tri kuće u zaseoku Visoke - Sarići. Majka Slobodanka i strine Milena i Kosara⁴⁹. Godinama su meštani sela Visoka kod Arilja strahovali od Milete Sarića (55), nasilnog i problematičnog komšije. Sve žrtve Milete Sarića bile su starice, imale su između 75 i 83 godina i bile su nemoćne pred ubicom. U večeri pre zločina, očevici su oko 22 časa Miletu videli pijanog kako ide prema svojoj kući. Njegov krvavi pir trajao je dugo. Nasilnik se zaustavio tek kada se uverio da su nesrećne žene mrtve. Kada je brutalno, bez milosti, presudio svojim najbližima, Mileta se obesio u pomoćnom objektu nadomak svoje kuće. Znali su svi o kakvom je čoveku reč. Mileta često tukao majku. - Tukao je i oca, sve dok ovaj nije umro pre godinu ili dve. Miletu su meštani znali kao alkoholičara, lečenog na odeljenju psihijatrije u žičke Opšte bolnice. Problematičnom čoveku, koji ne preza od nasilja, ništa nisu mogli učiniti svih ovih godina, osim da ga izbegavaju. svi su od Milete strahovali. Dolazila je i ranije policija zbog Miletinih ispada. Uvek se sve završavalo tako što bi on završio na lečenju, na psihijatriji. ne postoji nijedna institucija koja će da ga prati i kontroliše. Na njega kao mentalno ometenu ličnost, kako kaže, trebalo je da paze Centar za socijalni rad i policija: pacijenta često kontroliše porodica, što se podrazumeva, i Centar za socijalni rad. U njegovom slučaju, pošto su u porodici stariji članovi, odgovornost je imao Centar za socijalni rad, gde su pričali: „Ne možemo ništa dok on nešto ne uradi”.

Klenj kod Bogatića, nožem ubio majku, 8. april.⁵⁰ Slađana Kvačanović (50) iz Klenja kod Bogatića pronađena je mrtva juče u porodičnoj kući sa dva uboda nožem u grudi i posekotinama na ruci, a prema saznanjima “Blica” njen sin Saša Grujić (27) rođacima je juče ujutru priznao da je ubio majku. Saša posednjih 8 godina imao imao zdravstvenih problema, kratko vreme se lečio na psihijatriji, ali već duže vreme nije uzimao propisanu terapiju. Porodični odnosi su već odavno poremećeni, još otkad mu se obesio otac pre devet godina. -Posle toga počeli su zdravstveni problemi. Pre 2-3 godine nasrnuo je na Slađanu, razlupao sve po kući, ona je morala da pobegne i pozove hitnu pomoć i policiju. Tada joj je rekao -”Ovo ti nikada neću zaboraviti, nemoj da si nikad više pozvala policiju”. Posle toga je proveo u bolnici 15-20 dana, izašao na vikend i nikad se nije vratio na lečenje- tvrde komšije. Veče uoči ubistva Slađana je bila kod komšinice na kafi, pa je otišla da sinu kupi jabuke. Slađana sama pokušavala da se brine o sinu, odlazeći na 2-3 meseca u Švajcarsku kako bi zaradila

⁴⁹ N.Janković, Ubio majku, dve strine i obesio se, Večernje Novosti, 06.07.2013 str. 10

⁵⁰ S.Bečejić, Zločin u Klenju kod Bogatića, Blic, 08.04.2013, str 14

da bi mogli da se izdržavaju. Bilo joj je žao da joj dete čami u bolnici. Verovala je da mu može pomoći, bila je brižna majka. Saša je bio povučen, nije izlazio, ni sa kim nije razgovarao. Izašao bi ponekad do prodavnice, uveče, kad nije bilo nikoga. Planirala je da opet za mesec dva ode za Švajcarsku, govorila je „Ne mogu sad, zima je, nema ko Saši da loži vatru“.

Bresnica kod Čačka, ubijena R.L. majka ubice 9. januar⁵¹. Staricu je sin godinama tukao. I nekoliko dana pre ubistva nesrećna žena je ozbiljno prebijena. Komšije kažu da su i ranije prijavljivali nasilje u ovoj porodici⁵².

Beograd, ubistvo majke zbog kockarskih dugova, 28 januar. Radnik suda⁵³ ubio Veru Lalović svoju majku, koju je nasmrtno pretukao zbog kockarskih dugova⁵⁴. Ubistvo izvršeno krajem 2013, a u januaru 2014. je uhapšen⁵⁵. Zoran i ranije tukao majku, pa je zbog toga jednom intervenisala i Hitna pomoć. Pre dve godine, izbacio ju je iz porodičnog stana na Bulevaru Arsenija Carnojevića u Novom Ileogradu. Utočište je na nekoliko meseci pronašla kod rodaka, pa se vratila u stan – Zoran se kockao i upao je u dugove, pa je zahtevao od majke da proda stan i lokal, što je ona odbijala, i zato ju je tukao.

Mirijevo, majku Mariju Milivojević pretukao do smrti sin narkoman, 11 mart⁵⁶ Policija i cela okolina su bili potpuno svesni višegodišnje agonije kroz koju je prolazila ubijena majka zbog sinovljevog maltretiranja⁵⁷. Marija se žalila da je sin maltretira, a prijavljivala ga je i policiji⁵⁸. Istog dana kada je izvršeno ubistvo intervenisala je zbog njegovog nasilničkog ponašanja prema bivšoj devojci, koje je sprečila, ali ga nije uhapsila, posle čega je otišao svojoj kući i ubio majku⁵⁹. Izbeumljen od besa, Nikola je nekoliko minuta šutirao vrata i pretio da će ubiti nekoga ako mu ne otvore. - Neko od komšija je pozvao policiju i, kad je stigla patrola, zatekla ga je ispred vrata sa psom. Posle razgovora, on se smirio, pa su ga policajci pustili da ode kući. Međutim, nekoliko sati kasnije, ubio je majku. Stolicom pretukao majku na smrt. Nikola Milivojević (50), dugogodišnji narkoman, nasmrtno je pretukao majku Mariju (80) u porodičnoj kući u Mirijevu. Ona je bila divna žena, izuzetna majka. nije smela da ode kući ako nema da da Nikoli. Ona je živela od skromne penzije i sve joj je uzimao sin. Tortura je počela kad joj je umro suprug, a Nikola ostao teško povređen u udesu. Od tadaje počeo da je maltretira. Marija se žalila policiji, ali oni ništa nisu preduzimali. Komšije je probudilo zapostavljanje nesrećne žene koje je dopiralo iz kuće Milivojevića: - Čuli smo kako joj Nikola preti i kako urla na nju. Smenjivali su se tupi udarci i zvuci srčce.

⁵¹ Kurir, 2014, Majku od 90 godina tukao do smrti, 9. januar.

⁵² Informer, 2014, Na smrt pretukao majku. 9 januar.

Kurir, 2014, Godinama je tukao majku. 9. januar.

⁵³ Informer, 2014, Radnik suda ubio majku!, 28. januar.

⁵⁴ Blic, 2014, Majci slomio vrat da bi vratio dug, 29. januar.

<http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/438310/Majci-slomio-vrat-da-bi-vratio-kockarski-dug>

⁵⁵ Kurir, 2014, Rešen zločin: Radnik suda uhapšen zbog ubistva majke!, 27. januar.

<http://www.kurir.rs/resen-zlocin-uhapsen-zbog-ubistva-majke-clanak-1199973>

⁵⁶ Blic, 2014, Stolicom majku pretukao na smrt. 11 mart.

⁵⁷ Večernje novosti, 2014, Narkoman ubio majku nogarom od stolice, 11. mart.

⁵⁸ Kurir, 2014, Heroinski zavisnik nogarom od stolice tukao majku do smrti. 11. mart.

⁵⁹ Informer, 2014, Majci smrskao glavom nogarom od stolice. 11 mart.

Novi Bečej, sin ubio majku Veronu Baranji motkom, 15 mart⁶⁰. Pijan ubio majku, pa se branio ćutanjem. Policija je u petak potvrdila stravično ubistvo Verone Baranji (73), čije je unakaženo telo pronađeno u dvorištu porodične kuće u Ulici Rajka Rakočevića u Novom Bečeju. Imre joj je smrskao glavu palicom i za sada samo on zna zašto je to učinio. Imre nikad nije iskazivao neku arogantnost prema bilo kome, a kamoli prema majci koju je voleo i poštovao iznad svega. Nije se ženio i sa majkom je živeo skromno i tiho. Nije imao stalni posao, ali to za njega nije bio problem jer je nalazio uvek nešto da radi i on i majka lepo su i skromno živeli. Uvek je bio dobar čovek i primeran komšija, bio je spreman svima da pomogne - priča nam komšinica

Zaključak

U Srbiji ima prosečno godišnje oko pedeset femicida a ne oko trideset, kako proizilazi iz analiza samo partnerskih femiida. Imajući u vidu sve navedene kategorije nepartnerskih primera, ubijene nemoćne starice, devojčice, majke i žene „opasnih zanimanja“, nastao je nužno termin „nepartnerski“ femicid kao domaća reakcija dela stručne javnosti i feminističke aktivističke scene u Srbiji na višegodišnje nepotpuno izveštavanje javnosti o slučajevima partnerskog femicida, usled fokusiranja na samo jednu kategoriju femicida od strane koalicije ženskih organizacija pod nazivom Mreža žena protiv nasilja⁶¹.

Pojmovno razlikovanje partnerskog od nepartnerskog ubistva nije zasnovano ni na međunarodnim dokumentima, niti ima osnova u naučnim disciplinama koje se bave nasiljem, rodno zasnovanim nasiljem i ubistvima žena. Najnovija dokumenta Ujedinjenih nacija, npr. izveštaj o femicidu u Jermeniji i Izveštaj Specijalne izveštačice UN o nasilju nad ženama takođe ne daje osnova za izdvajanje partnerskog od nepartnerskog ubistva žena. Femicid je ubistvo žena i devojaka zato što su žene, na osnovu njihove rodne pripadnosti i dešava se kao rezultat rodne nejednakosti, diskriminacije i ekonomske nemoći žena⁶². U ovom izveštaju, specijalni izvestilac⁶³ se bavi temom rodno motivisanim ubistva žena bilo da se dešavaju u porodici ili zajednici, ili su je ubistvo počinjeno ili tolerisano od strane države. Globalno, prevalencija različitih manifestacija takvih ubistava je u porastu, dok je nedostatak odgovornosti za takve zločine čest slučaj, gotovo pravilo. Termini kao što su femicid, feminicid, ubistva zbog zaštite časti i zločine strasti, između ostalog, koriste se za definisanje takvih ubistava.

Tačno je da je tzv. partnerski femicid najčešći oblik femicida i da predstavlja sigurno njegov jedan od najtežih oblik izneverenog poverenja, posebno i zato jer se dešava u ambijentu porodičnog doma, dakle mestu koje treba da je zaštita svim članovima. Ali analiza samo i isključivo partnerskog femicida međutim nije dovoljna, pogotovo ako se ne naglasi da se radi o jednoj, tek podvrsti femicida kao što je to dosta često slučaj, kada se npr. pod naslovima najnovijih studija „Femicid u Srbiji“ analizira samo partnerski femicid⁶⁴. Time se

⁶⁰ Informer, 2014, Majci motkom smrskao glavu, 14. mart.

⁶¹ Mreža Žene protiv nasilja je koalicija specijalističkih nevladinih organizacije koje pružaju individualnu podršku ženama i menjaju društveni kontekst radi smanjenja nasilja nad ženama u Srbiji. <http://www.zeneprotivnasilja.net/>

⁶² Femicide in Armenia: A Silent Epidemic 2016, Coalition to stop violence against women, Open Fund Society

⁶³ Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo, 2012. str 4

⁶⁴ Femicid u Srbiji

http://www.zeneprotivnasilja.net/images/pdf/FEMICID_Saopstenje_01.januar-31.jul_2016.pdf

zanemaruje činjenica da postoje i drugi oblici femicida, tj. čitave brojne kategorije žena ubijenih od strane muškaraca koje ne pripadaju partnerskom femicidu. Zahvaljujući striktnoj realizaciji projektnog zadatka koji se odnosi samo na partnerski femicid, ostavljene su izvan ne samo analize već i informisanje javnosti o ubijenim usamljenim bakama i devojkicama, i jedna i druga kategorija često surovo seksualno i fizički zlostavljana pre ubistva. Analiza strogo selekcioniranog samo partnerskog femicida ostavlja i van saznanja javnosti da postoje i kategorije žena u povišenom riziku od femicida, kao što su žene koje žive same starije životne dobi, konobarice, novinarkice, kafanske pevačice, seksualne radnice, učenice, medicinske sestre, zapravo sve one koje su bez ikakve svoje krivice, neki nasilni muškarci uočili kao moguće lake žrtve, makar kratkotrajno bez zaštite.

Ne postoji ni jedan osnov različitog vrednovanja žrtava koje su u partnerskom odnosu sa ubicom od ubijenih starica, devojkica i drugih žena koje su se na neke druge načine "zamerile" svojim muškim ubicama. Nije ni etički, ni ljudski, ni profesionalno a još manje feministički praviti razliku između tih žrtava višegodišnjim upornim navođenjem i insistiranjem na samo jednoj kategoriji femicida u svojim analizama uz totalno ignorisanje jedne trećine femicida čije žrtve nisu bile partnerke ubicama.

Rezultat takvog nedovršenog pristupa je pogrešno informisanje javnosti o broju i karakteru femicida u Srbiji, brutalno zhanemarivanje onih najnemoćnijih i najslabijih žrtava femicida, starica i devojkica koje su ionako vrlo malo i retko u fokusu i medija i institucija, i konačno onemogućavanje analize svih femicida na način identifikovanja hegemonističkog maskuliniteta kao glavnog uzroka svih femicida.

Svi navedeni slučajevi nepartnerskog femicida, nemoćnih starica, devojkica, i posebno ubijenih majki, skreću pažnju i zbog očiglednog odstupanja od odredaba Istanbulske konvencije o obaveznoj dužnoj pažnji države u prevenciji i sprečavanju nasilja nad ženama. Naime, načelo dužne pažnje tiče se odgovornosti države za radnje nedržavnih aktera jer ukoliko država garantuje osnovno ljudsko pravo na život, nije dovoljno da garancije ostanu na papiru i da država ne povređuje prava građana, već je neophodno da se država i faktički postara da građanin svoje pravo zaista i uživa. To načelo sadrži i Istanbulska konvencija u odredama o prevenciji i suzbijanju nasilja koje se odnose na sistematsko suprotstavljanje nasilju ne samo kroz represivne mere, već i kroz najšire shvaćenu prevenciju. Tako je u delu teksta Konvencije koji je posvećen prevenciji, u čl. 12. st. 1, predviđeno da se države obavezuju da preduzmu neophodne mere u promociji promena društvenih i kulturnih obrazaca ponašanja žena i muškaraca s ciljem iskorenjivanja predrasuda, običaja, tradicije i drugih praksi, koje se zasnivaju na ideji inferiornosti žena, odnosno na stereotipnim ulogama žena i muškaraca. Delovanje državnih organa u tom smislu predstavlja udarac na same korene nasilja nad ženama i posledično proizašlim femicidima. Članom 13. st. 1 Konvencije države se obavezuju da, redovno i na svim nivoima, propagiraju, odnosno sprovode kampanje ili programe podizanja svesti u javnosti o različitim manifestacijama svih vidova nasilja prema ženama, u saradnji sa: državnim institucijama za ljudska prava i telima za ravnopravnost, civilnim društvom i nevladinim organizacijama, posebno ženskim, kad god je to potrebno, a sve s ciljem podizanja svesti i razumevanja šire javnosti. U pitanju su mere za edukovanje šire javnosti, pri čemu treba imati u vidu da učestalo i detaljno pisanje o nasilju i prikazivanje scena nasilja ne mora samo po sebi blagotvorno uticati na podizanje nivoa svesti, posebno ukoliko je reč o senzacionalističkom pristupu usmerenom na postizanje što većih tiraža i rejtinga. Odredbe član 51. Konvencije su od ključnog značaja upravo za sprečavanje femicida, jer predviđaju obavezu države da preduzmu neophodne zakonodavne

ili druge mere i obezbede da svi relevantni organi obave procenu rizika od smrtnosti, ozbiljnosti situacije i rizika od ponavljanja nasilja s ciljem upravljanja rizikom, i ukoliko je neophodno, obezbede koordiniranu zaštitu i podršku (čl. 51, st. 1).

Zaključak ovog teksta je poziv da se svaka analiza femicida u Srbiji bavi celinom ovog fenomena bez odvajanja jednih od drugih žrtava, bez favorizovanja partnerki od svih drugih žrtava, koje su u ukupnom zboru i brojne i više izložene riziku od ubilačkog muškog nasilja i ujedno i povećanoj društvenoj nevidljivosti. Prevencija u smislu odredaba Istanbulske konvencije znatno bi smanjila i broj nepartnerskih femicida u Srbiji jer gotovo svi navedeni slučajevi su bili predvidljivi pa prema tome i preventabilni.

NON PARTNERS' FEMICIDE IN SERBIA

Summary. In this article the author presents cases of “non- partner” femicide in Serbia. Although there is no basis for distinguishing partners’ from no partners’ femicide, many years lasting practice of feminist network in analyzing only isolated murders of women by their partners has led to overlooked murders of old woman, girls, mothers and other categories of women who are killed by men. The author lists over thirty examples of brutal femicide in order to draw attention to their existence and their unjustified neglect. Analysis of these murders clearly indicate that their murderers belong to the type of hegemonic masculinity exactly as the perpetrators of partners’ femicide. Victims of non-partner femicide are characterized by an additional degree of vulnerability, physical and social inability to defend themselves from the killings. All of the mentioned cases show the need to respect the principle of due diligence by institutions, according to the Istanbul Convention.

Key words: Istanbul Convention, the principle of due diligence, non-partner femicide, an elderly woman, girls, mothers, hegemonic masculinity